

Farkedildi mi bilmiyorum ama bir süredir sessizim. Peşinen söyleyeyim, sessiz olmak gibi bir kastım yok. Yeni bir kaç konu üzerine çalışmaya başladım. Bu sıralar enflasyonun fiyat kuramı içinde çözümlenmesi üzerine yoğunlaştım. Basitleştirebildiğim kadarıyla basitçe durum şöyle;

* * *

Mikroiktisat (İng. microeconomics) ve makroiktisat (İng. macroeconomics) olarak parçalanmış iktisat (İng. economics) belirmeden önce siyasal iktisat (İng. political economy) vardı.

Altın standartının yürürlükte olduğu siyasal iktisat döneminde fiyat artışları, enflasyon, merkezi bir konu olarak ele alınmadı. Enflasyon sorunu asıl kağıt paranın değerinin karşılık geldiği altın miktarıyla bağlantısı kesildikten sonra ortaya çıktı.

Fiyat artışları anlamına gelen enflasyon mikroiktisadın -ki yer yer buna fiyat kuramı (İng. Price Theory) da dendi- kapsamı içinde yer almadı.

21. yüzyılda siyasal iktisatla iktisadın bir sentezi kurulacaksa, yani mikroiktisat-makroiktisat parçalanmışlığındaki iktisadın siyasal iktisada eleştirisini de bağrında taşıyan yeni bir siyasal iktisat çıkacaksa bunun için iyi bir başlangıç, enflasyonun fiyat kuramı içinde çözümlenmesi olabilir.

* * *

Ekonomiyi insana, koşullarını sağlığa benzetmek yanıltıcıdır. Bu yanılgıyla ekonomi hekimi olarak ortalarda dolaşan çok iktisatçı vardır.

Yine de metaforu zorlamadan, bunun metafor olduğu ve hekimlik filan iddia etmediği açıkça belirtilip enflasyonun kendisinin bir sorun olmadığı yalnızca kısaca ateş denilen vücut ısısına benzediği söylenebilir.

Vücut ısısında olduğu gibi enflasyonda da makül bir aralık vardır. Ülkeden ülkeye değişiklik arz etse de yüzde 0 ile yüzde 3 aralığını böyle görebilirsin. Bu makul aralığın altı, vucüt ısısıyla karşılaştırdığında hipotermiye benzeyen deflasyona karşılık gelir. Enflasyon yüzde 3'ü aşım yüzde 5'in altında kalıyorsa (hatta yüzde 5'i de biraz aşabilir) yüksek enflasyondan söz edilebilir. Kısa süreli olup hemen makül aralığa geri dönmesi halinde sorun makul aralığın biraz üzerine çıkma olarak değerlendirilebilir. Enflasyon uzun süreli olarak yüzde 5'in üzerinde kalıyorsa ancak o zaman enflasyonist bir süreçten bahsedilebilir.

Türkiye, kalkınma planının layıkıyla hazırlanıp uygulandığı 1960'lı yıllar bir kenara bırakıldığında II. Dünya Savaşı'ndan bu yana enflasyonist bir dönemden geçiyor.

* * *

Görelî fiyat değişimlerinde, bazı malların fiyatları düşer, bazı malların fiyatları artar. Bariz bir teknolojik değişim yoksa malın fiyatının düşmesi sıkıntı yaratır. Ancak piyasa koşullarındaki değişimle birlikte görelî fiyatların değişmesi de gerekir. Fiyat düşmelerinde yaşanan sıkıntıları elemek için görelî fiyatı düşen malın fiyatı sabitken görelî fiyatı artan malın fiyatı artabilir; hatta her ihtimale karşı diğer malın fiyatı biraz daha artırılmak kaydıyla görelî fiyatı düşen malın fiyatı da artırılabilir. Makül karşılanabilecek tür bir enflasyon böylece ortaya çıkar.

Enflasyonist dönemse ücret ile ücret dışı gelir (rant, faiz, vergi ve kâr) arasındaki bir birinin bir diğerinin öne çıktığı bir yarış olarak görülebilir. Rant, faiz ve vergiyi genelde kârın bileşenleri olarak gören bir yaklaşımla ücret dışı gelire kısaca kâr denirse enflasyonist süreç temelde şöyle işler; fiyatlar yüksek olduğu için ücret artışı talebi gelir ve ücretler artar. Ücretler artınca kâr azalır ve kârı artırmak için fiyatlar artırılır. Ücretler bu fiyat artışından önceki düzeye göre belirlenmiştir. Yeniden ücret artışı için basınç başlar. Ücretler artar... Ve bu böyle devam edip gider.

Ücret artışı->kâr/fiyat artışı->ücret artışı döngüsünde artışlar her dönem önceki dönemin altında bir oranda oluyorsa, bu süreç bir dengeye doğru evrinir ki enflasyonist süreç

olmaktan çıkar. Enflasyonist süreç olması için zaman zaman yapılan müdahalelerle aşağı doğru düşüşler yaşansa da kural olarak her döngüde artışlar düzenli olarak bir öncekinden daha yüksek oranda olur.

* * *

Enflasyonist süreç içindeki bir ekonomide enflasyon dış kaynakla enflasyonist süreçten çıkmadan baskılanabilir.

Bu bir yandan düşük kurla cari açığa neden olacak biçimde (yani karşılığında o dönem içeride üretilmiş birşeyler vermeden) dışarıdan ucuza getirilen mallarla üretim araçlarının maliyetinin ve ücretlerin düşük tutulması yoluyla yüksek kârlara olanak verilmesi anlamına gelir.

Diğer yandan üretkenlik artışı olmadan kârların artması, üretkenliği yüksek olan sektörlerde yeni yatırım ile ussallaştırılabilecek dış kaynak girişinin, bırakın üretkenliği yüksek sektörleri herhangi bir yatırıma bile yönelmeden, içeride kâr olarak dağıtıldığı anlamına gelir. Bu da iktisat yazınında Ponzi oyunu denilen duruma karşılık gelir.

Ücret dışı gelir içinde rant, faiz ve verginin hızla arttığı, ekonomik ilişkilerin hızla yaygınlaştığı dönemlerde, uygun bir zamanlamayla çıkılacağı ya da yeni kurulan bir sektörde piyasa gücü elde edip kalıcı olunacağı düşüncesiyle, yani kendisiyle birlikte giriş yapan diğerlerinin daha da fazla zarar edeceği düşünülerek Ponzi oyunu olduğu biline biline bir ülkeye dışarıdan yatırım yapılabilir.

Dış kaynakla enflasyon bir süreliğine bastırılabilir ancak enflasyonist süreç durdurulamaz.

* * *

Enflasyonist sürecin altında kârlı olduğu konusunda ısrar edilen ama kârlı olmayan yatırımlar yatar.

Bebek sanayi (İng. *infant industry*) ve benzeri istinai durumlarda geçici olarak kabul edilebilir nitelikteki teşvikler, “yoksa işadamları neden yatırım yapsın ki” diye iktisaden akla ziyan tezlerle normal koşullarda ne statik ne de dinamik olarak kârlı olan yatırımların teşvik edildiği, bunu savunanların iktisatçı olarak gezindiği ya da iyice savunulamayacak durumlarda sorunun iktisadi değil siyasi olduğunun kolaylıkla savlanabildiği koşullarda, kârlı olmayan yatırımlar rahatlıkla yapılır.

Normal koşullarda kârlı olmayan yatırımlar tek tük olsa ya batıp gider ya da girişimcisinin ve finansörlerinin zararına bata çıka sürünüp gider. Enflasyonist süreç bu tür yatırımların yaygın olmakla kalmayıp ekonomide belirleyici çoklukta olmaları durumunda ortaya çıkar.

Uygun ücret oranlarında kâr edemeyecek işletmeler, ücret artışlarını yaptıktan sonra kârlı kalmak için fiyatları artırırlar. Bu durum işletmelerin baskın çoğunluğunda olduğunda enflasyon olarak gözükür. Böylece ücret artışı->kâr/fiyat artışı->ücret artışı döngüsüne girilir. Döngü, nominal değerler bakımından genişleyen bir sarmal olarak sürer gider.

Kârlı olmayan yatırımları yapanlar da suçu, ülkenin ekonomi yönetimini elinde tutanların üzerine atar. Dışarıdan bolca kaynak geldiğinde istikrarlı görülen hükümetlerin biri gidip diğeri gelmeye başlar; göklere çıkarılan merkez bankası, bankacılık ve sermaye piyasaları yetkilileri herkesin hedefi haline getirilir. Kimse başarısız yatırımlar yapmış işadamlarını görmez; üstelik puslu havalarda teşvik miktar ve çeşitliliği arttıkça artar.

Bir de buna cari açığın kapanması hatta borçların ödenmesi için cari fazla verilmesi yönündeki ekonomik baskı sonucu kur hadlerinde artışlar eklendiğinde siz görün curcunayı.

* * *

Enflasyonu fiyat kuramının içinden anlamaya çalışmak aydınlatıcıdır. Ayrıca bu merkez bankacılığı, bankacılık ve finans üzerine uzmanlaşmış bilimsel çalışmaları itibarsızlaştırmaz. Pratiğin anlaşılıp kullanılabilir bilgiye çevrilmesi bakımından önemlerini daha da artırır.

* * *

Bundan sonra, şarkı da güzel, söyleşi de isterseniz bir anımsayın:

